

takaavat periaatteessa kunnan aineiston. Toisaalta laaja kysymyslomake saattaa herpaannuttaa vastaajan tarkkaavaisuuden. Kysymysten sijoitteluun olisi tällöin tärkeää kiinnittää huomiota. Nyt tutkimuksen johtopäätösten näkökulmasta keskeinen kysymys on kyselylomakkeen loppupäässä.

Huomattavan ansiokkaan empiirisen tutkimuksen rinnalla Raution sinänsä kiinnostava teoreettinen ote on hieman kalpea. Empirian perusteella Rautio analysoi Petsamossa käynnissä olevan rakennemuutoksen vakuuttavasti, mutta tutkimuksen akateeminen syvyys jää jossain määrin saavuttamatta. Rautio ottaa työssään kantaa maantieteen teorioiden kykyyn valottaa Venäjän pohjoisten resurssiyhdyskuntien kehitystä, mutta tämä tapahtuu arvioimalla kunkin teorian (multikausaali, institutionaalinen aluekehityksen teoria, globalisaatio) selityskykyä erikseen. Toisin sanoen, teoriakeskustelut ja käsitteet käydään läpi huolella, mutta niitä ei juurikaan saateta keskenään vuoropuheluun. Tekijän oma ääni jää hiljaiseksi eikä pyri tasavertaiseksi keskustelijaksi teoksen teoriaosassa esitellyissä keskusteluissa. Lukijalle jää hahmotumatta Raution oma teoreettinen ”synteesinomainen” näkemys restruktuuraatiosta yleensä sekä ennen kaikkea siitä, mitä uutta Rautio näkisi siirtymätalouksien tutkimuksen tuovan teoreettiseen keskusteluun. Avoimeksi jää myös se, mihin Raution työssään käyttämistä monista keskusteluista uusi näkökulma parhaiten kohdistuisi. Tältä osin väitöskirjaa olisi voinut rakentaa empirian ja teorian osalta tasapainoisemmaksi.

Kirjan teknisistä ominaisuuksista mainittakoon muun muassa, että kirjan visuaalinen ilme ansaitsee sekä kiitosta että moitteita. Runsa taulukoiden ja kaa-

vioiden käyttö on sinänsä myönteistä. Mittavien ja keskeistä asiaa sisältävien taulukoiden edessä lukija jätetään kuitenkin melko yksin. Kirjoittaja olisi voinut saattaa lukijat taulukoiden olennaisien ja juuri tämän kirjan näkökulmasta keskeisten viestien äärelle. Runsaasti asiaa sisältävä ja tarkkaa keskittymistä vaativa teksti on taitettu hiukan raskaslukuiseksi. Pienenä puutteena havaitsimme, ettemme löytäneet tekijän artikkelijulkaisuissa mainittuja asiantuntijahaastatteluja tästä teoksesta.

Raution tutkimus on raportin muodon, rakenteen ja sisällön puolesta klassinen väitöskirja, joka sisältää neljä yhteen sidottua artikkelia (yksi suomalais-

sa *Terrassa*, toinen Kikimora-julkaisusarjassa, kolmas venäläisessä *Nauka i Biznes na Murmane* -lehdessä ja neljäs *Post-Soviet Geography and Economics* -lehdessä). ”Varman päälle pelaavien” väitöskirjojen tapaan Raution työ ei juurikaan sisällä poleemisia keskusteluja ja ilmeisiä ajatuksellisia irtiottoja, mihin työtä varten koottu aineisto sinänsä antaisi mahdollisuuden. Toivottavasti työ Petsamon parissa jatkuu väitöskirjan jälkeen ja saamme myöhemmin lukea ajatuksia kaivoskaupunkien murroksen erilaisista piirteistä. Venäjällä on paljon kaivettavaa, myös tutkijoille.

**Antti Helanterä
ja Riitta Kosonen**

Diplomaatti Venäjän troikan kyydissä

Antti Karppinen: *Minne troikka rientää*. Helsinki: WSOY, 2003. 284 s.

Suurlähettiläs Antti Karppisen tuore *Minne troikka rientää?* -kirja on jatkoa vuonna 1999 ilmestyneelle *Venäjän aatetta jäljittämässä* -teokselle. Uuden kirjan ytimessä ei ole niinkään Venäjän tai venäläisyyden aatteen arvoitus, vaan siihen on rajattu mukaan uuden järjestelmän muotoutumista koskeva keskustelu sekä siinä kuuluvat erilaiset äänenpainot. Päiväkohtaisen keskustelun virrasta Karppinen ottaa esiin eri ajattelijoiden näkemyksiä Venäjän tulevaisuudesta ja siitä, kuinka niissä tulee esiin ristiriitaisiakin tapoja tulkita Venäjän tilanteeseen liittyviä mahdollisuuksia ja ongelmia.

Karppisen analyysissä julkisuus hahmotuu pintana, jonka kautta hän havainnoi – Solženitsynin sanoin – niitä ”kerrostumia, jotka ovat muodostuneet ihmisten ja Venäjän välille ja päälle”. Kirjan metodina siis toimii

eräänlainen sisällönanalyysi. Kirjoittaja löytää venäläisten lehtien palstoilta lukemastaan keskustelusta kolme laajaa teemaa. Näistä ensimmäinen on älymystön, kansan ja valtion dialogi. Toisen muodostaa Venäjän paikan luotaaminen maailmassa. Kolmas käsittelee globalisaatiota sekä uuden ja vanhan järjestyksen rajoja.

Kirja ei noudata tarkkaa aikajärjestystä. Kronologisen lähestymistavan välttäminen näyttää onnistuneelta valinnalta. Päiväkohtaisen keskustelun analyysi on syväluotaavaa, mutta onnistuu silti huomioimaan kulloistakin keskustelua motivoineet tahtumat. Karppinen löytää venäläisen Venäjä-keskustelun poliittis-filosofiset alkulähteet ja peruskoordinaatit, mutta muistuttaa myös niistä reunaehdoista, joiden puitteissa ikaikaaisia oppeja kussakin tilanteessa sovelletaan tähän päivään.

Kirjan erityinen ansio on, että Karppinen lähestyy Venäjää tämän omilla ehdoilla. Vaikka vuoropuhelu läntisen demokratian ja

sen avoimuuden idean kanssa kuuluu rivien välistä, se ei ole mittapuu, jota vasten Karppinen havaintojaan venäläisestä yhteiskunnasta lukee. Tästä oiva esimerkki on keskustelu ihmisoikeuksista, jonka diskursiivisen kentän Karppinen rajaa venäläisten ajattelijoiden äänillä. Kuinka kiinnostavaa ja valitettavan harvinaista onkaan saada lukea suomen kielellä Saharovin ja Solženitsynin kiistaa siitä, kenen hallussa on Venäjän idea ja millainen ajatus ihmisoikeuksista olisi sen kanssa sopusoinnussa.

Vaikka Karppinen ei itse asiaa artikuloikaan, hänen teoksellaan on kiinnostava paikka Venäjä-tutkimuksen kahden pitkälti vastakkaiseen suuntaukseen – transitio- ja traditionalismi-idean – välissä. Siinä missä liberaaliteleologinen transitiokeskustelu hahmottaa Venäjän tapahtumia suhteessa maan länsimaalaisuutyyppiseksi kuviteltuun tulevaisuuteen, hakee kulttuurisivistä perinteitä ja sivistyshistoriallisen traditionalismin selityksiä tämän päivän tapahtumille menneisyydestä. Karppisen kirjaa on mahdollista lukea siten, että sen tapa painottaa ja arvottaa tätä päivää välttää nämä sudenkuopat tavalla, josta myös akateeminen Venäjä-tutkimus voisi ottaa oppia.

Antti Karppinen ei myöskään maalaile uhkakuvia. Teksti karttaa tyylillä ne populismin karikatit, joihin suomalainen Venäjä-keskustelu harmittavan usein karkahtaa. Silti Karppisen kirja on selvästi suomalaisen Venäjän-tutkimuksen teos. Lehdistökeskustelun taustoitus on pitkän linjan diplomaatin omakohtaisille kokemuksille perustuvaa pohdintaa naapurimaan vaiheista ja ihmisistä sekä niiden subjekteina että objekteina. Kirjan jokaiselta sivulta huokuu syvä ymmärtämys Venäjänmaasta ja sen ihmisiä kohtaan.

Karppisen kirja onkin sangen arvokas osa suomalaisen Venäjä-

kirjoittelun ja -tutkimuksen korpukseen. Kirjoittaja ottaa mittavan askeleen Venäjän syvemmän yhteiskunnallisen ja kulttuurisen merkityksen tavoittamisen suuntaan – todelliseen Venäjän ymmärtämiseen. Keskustelun sävyeroille herkkä analyysi huomioi myös ne kontingentit tapahtumat, joilla ei ole juurikaan yhteyttä ideaalittyyppiseksi kuvittelemamme yleislinjaan. Silti tai juuri siksi se on oivallista sytykettä myös niihin suomalaisen ulkopoliittikan keskusteluihin, joiden taustalla Venäjän ajatellaan hämmöttävän.

Sävyerot tulevat esiin sitä kautta, että Karppisen Venäjä ei ole yksi vaan monta. Hän muistuttaa, että on eroa sillä, puhumeko naapurimaasta ja sen asukkaista venäläisinä (*russkie*) vai venäjäläisinä (*rossijane*). Kirjassa tulee esiin myös se, että venäläisessä keskustelussa väännetään peistä siitä, ollako ydinasesupervalta ja globaali vaikuttaja, Euroopan ja Aasian mannerten välinen suurvalta, alueellinen suurvalta siis entinen imperiumi, liitoksissaan natiseva federaatio vai voimavaroiltaan rikas valtakunta.

Kritisoitavaa kirjassa on se, että Karppinen esittelee eräänlaisen sisällönanalyttisen metodin, mutta sen seuraaminen jää hieman puolivillaiseksi. Tämä on sikäli ymmärrettävää, että kyseessä ei ole akateeminen tutkimus. Ongelmana on kuitenkin se, että hetkittäin lukijan on hankala erottaa, puhuvatko venäläiset vai heidän suomalainen tarkkailijansa. Myös jonkinlainen yhteenveto teemoista ja niiden sisällöistä olisi ollut

paikallaan. Nyt Karppisen omat havainnot – niin mielenkiintoisia kuin ovatkin – jäävät irrallisiksi, ja teksti on ajoittain referenssimäistä. Toisaalta Karppisen ansio on se, että hän ei ole metodinsa vanki, ja ehkä juuri puolitteellisyys mahdollistaa tarkastelun tuoreuden. Syksyllä 2003 julkaistussa kirjassa on mukana runsaasti aineistoa samalta vuodelta!

Ongelmallista on myös se, että suurin osa keskustelijoista kyllä esitellään, mutta muutamat jäävät lukijalle tuntemattomiksi ja heidän kirjoittajapositionsa määrittelemättömäksi. Keskustelijoiden hieman tarkemman esittelyn kanssa kirja avautuisi paremmin myös Venäjä-keskusteluun kylmiltään tuleville. Karppisen kirjasta kun on jopa jokamiehen Venäjä-kirjaksi – niin selkeää on sen kieli ja kerronta.

Kirjan ansioista todistaa myös se, että kirjallisuussitaatit eivät jää ulkokulttuuriseksi oppineisuuden osoituksiksi. Karppisella on eittämättä paikka aikamme suomalaisen Venäjä-tutkimuksen kärjessä. Kirjan nimeenkin liitetyt Gogolin sanat muistuttavat lukijaa siitä, että Karppisen tarkastelussa Venäjän troikan dynamiikka kumpuaa venäläisen keskustelun vuorovedoista. Kiinnostavaa olisi kuulla, kuinka kulku etenee. Kolmannellekin kirjalle lienee siis tilausta. Päällimmäiseksi Karppisen kirja jättää ajatuksen siitä, kuinka kiintoisa onkaan Venäjän troikan rientämistä tarkkailevan osa!

Anni Kangas